

שעור מולדת (א)

פתיח

ארץ אחרת

בימים אלה, כאשר החברה הישראלית עוברת תהליך של פילוג קוטבי בראיית העולם שלה וזכונתה לראשונה מזה שנות דור את המטרות הלאומיות שלה, מן הראוי לשוב לאותם ימי ראשית רחוקים, שבהם שימשה ארץ-ישראל כארץ משי-אתלב, ארץ שחלמו להקים בה תורה שונה ויוצאת-דופן.

סיפרי תולדות ארץ-ישראל וההתיישבות מחדש בה, הפכו בשנים האחרונות ללהיט של מדפי חנויות הספרים. מדי שנה רואים-אור מאות ספרים המביאים את תולדותיה של הארץ, מונוגרפיות, סיפורי זיכרונות ומחקרים — המתעדים את אותם ימי ראשית קשים, ימים בהם נסו המתיישבים את אירופה הירוקה, בת תיקווה להקים בארץ הזאת ארץ אחרת. מדינת ישראל, בשנה ה-35 להיווסדה ובשנה ה-100 לעליית הביילויים לאדמורי תיה — הפכה למדינה של פרויטים המתרחקים מעבודת הקרקע, בנקאים, מהמרי-בורסה, ציניקאים, כאשר מעל לכולם כמו מכסה מטריית-ענק של אחדות לאומית במסווה של צרכי ביטחון וקונסנזוס לאור מי. מדינת-ישראל לא הפכה למרכזי תרבותי שעליו חלם אחד-העם, סופריה הם בליגה הבינלאומית השניה ורוב ילידיה נהנים ממישקע של בורות, המאפיין מדינה מתפתחת.

למרות כל אלה, עצם הפיכת סיפרי תולדות ארץ-ישראל וההתיישבות מחדש בה ללהיט, מעידים על כך, שמתחת ל-פני השטח המנוונים של החברה הישראלית, הפופוליוס הוולגרי, שראש-הממשלה מנחם בגין ושר-הביטחון אריק שרון הם מאפייניו העיקריים, נותרה עדיין התיקווה שקום, תקום כאן ארץ אחרת.

בגליון זה של העולם הזה ובגליון הרבא, מביא נמר של נייר מעט מאותה ספרות שהשתרשה בשנים האחרונות ב-מדינה.

מסעות

חיסין

ד"ר חיים חיסין נחשב לאחת הדמויות המופלאות בתולדות ארץ-ישראל, בהיותו מן פחות מ-18, חלמיש בגימנסיה של מוסקבה, עזב את הכל ועלה ארצה, בקבוצה השניה של הביילויים. בדצמבר 1882 החל לעבוד כפועל ברא-שוני לציון.

מראשית דרכו בארץ קשר חיסין קשרי ידידות עם שלושה בילויים: זלף ודאדרימור דובנב (אחיו של הטיס-טוריון הנודע שמעון דובנב); יעקב קוב צ'ירטוק (אביו העתידי של משה שרת) ופאניה פריזר, אותה נשא כעבור זמן קצר לאשה.

חיסין וחבריו היוו בבהינת אי של רעות בתוך המנהג המתפורר של קבר-צת בילי, שניגדיים רעיוניים פילגו

אותה, כאשר חלקם נותרו בראשון-לציון. שפקדי הברון רוטשילד (ראה: רוטשילד) רדו בה והאחרים הקימו את גדרה. חיסין הצטרף עד מהרה למייסדי חדרה, אך עדי-מהרה האשים אותם כי תלותם בתמיכות מחובבי-ציון ברוסיה ומהברון רוטשילד, הופכים אותם דומים ליהודי החלוקה בירושלים, עוד בהיותו בארץ, שיגר מיכתבים וכתבות לבטאונים יהודי-דיסרוטיים מהורו החלוצים בארץ.

בשנת 1887 חזר חיסין עם אשתו ובתו שולדה בגדרה (ונפטרה ברוסיה) בחזרה למולדתו. בירחון היהודי-רוסי ווסחוד פירסם בהמשכים את חיבורו מיומנו של מהגר לארץ-ישראל (שחורגם מאחר יוד-תר לעברית בשם מיומן אחד הביילויים). חיבורו של חיסין זכה להד רב בציבור

עזרה לכל. במהלך המלחמה העולמית הראשונה שירת כרופא בצבא התורכי. נחום גוטמן, מתאר את ד"ר חיסין כסיפרו על תלאביב בראשית ימיה עיר קטנה ואנשים בה מעט, שם הוא אף ציירו כרופא הרוכב על חמור. ד"ר חיסין נפטר בתלאביב בשנת 1932.

מסע בארץ המובטחת מתייחס לחמש השנים הראשונות של ההתיישבות, תוך השמעת ביקורת. בניגוד לתיאורי תקרי-פח הראשית, שעסקו בניגוד ורימזים כפי שהדבר מתבטא מרוב זיכרונותיהם של חברי בילי שהועלו בכתיב, הרי שסיפורו של חיסין הוא ריאליסטי, ומעולה ביכור לת התיאור שלו. מסע בארץ המובטחת מביא את תולדות המושבות, היחסים עם שכניהם הערביים, תוך שילוב ציורי הווי

דוקטור חיסין מדפנים ומאחור * לעברים דינה טובה על עצמם והם ביום יותר מדי לערבים

רבים ותיאורי העדות השונות בארץ-ישראל. ראל, פירסם מסע בארץ המובטחת הוא ראשון מאז ראה-אור לראשונה בהמש-כים בירחון היהודי-רוסי ווסחוד.

כבר בפרק הראשון ניתן לראות את חוויית הדרך מרוסיה לארץ-ישראל באור-ניה הרעועה ותיאור העליה על חוף יפו. האווירה באוניה אינה אווירה של קור-דש, אלא של חולין: "ראחור הגרסע רודפים בעקשנות נקניקות, פילה מעד-שן, נקניקים, מדיינים, ומשקאות, משי-קאות, משקאות..."

בפרק השני, שעניינו יפו, מתאר חיסין את אופיה האוכלוסיה, הרחובות, ה-חנויות, השוק וסיגנונות המיסחר וה-מלאכה. בתוך ערב-רב זה הוא מתאר את הקונסול הצרפתי בעיר, רוכב "על סוסתו הערבית האצילה. סוסתו המנוי-מרת, הגבוהה והמחושבת שטיפת ולא חולבת; נרמה, עוד מעט תשלח רסן ותהרו; אבל הקונסול פרש מעולה, וה-סוסה מציינת בקוצר רוח... הגנה איש העסקים האירופי המקומי ככובע שטעם אנגלי בתבנית סירה הפוכה, עם שמי-שה סוככת על ראשו, בחליפה צהובה מארת מכל משי, בנעליים קלות מבר

אפור, כדי שלא ייראה האבק. הנה פקיר עיור, הנשען לפעמים בידו השמאלית על ילד מנחה ולפעמים עושה את דרכו אף בלי הנחיה..."

התמונה המתוארת בפרק השלישי מת-מקדת בסיבות האיטיות להתפתחותה של התיישבות יוצאי אירופה, תיאור העור-בה הכללית, זולות העבודה הערבית, סג-פנות וחיים על חשבון גדבנים. בפרק הרביעי, מובא חלק מסיפור ההתיישבות היהודית שמגמת פניה בעיקר ליפו. חיי-סין מביא את סיפור הביטחון העצמי של המתיישבים ואת סיפור האכזבה והכיש-לונות שלהם. הוא מביא את תיאור גיי-דול האוכלוסיה היהודית ביפו מאז 1882, תוך סיפור צמיחתה של שכונת אבן-ישראל. הפרק החמישי, שכותרתו היא עסקנות ביפו, מספר על מעמד "המבני-הפוליטיקאים המקיימים" ומביא תמו-נה, שכמו מזכירה את ההווה הנוכחי: "הפוליטיקה היא מקלטם של כל עוכרי-השלחה, אהבי עצמם, הבטלנים המרא-סים בעבודה..." חיסין ממשיך וכותב על העסקנים: "העסקן הוא כאן איש-יות בינונית כהחלט, חסרת ייחוד. לא רק ערכים של ממש, אלא אף חסר-נות כולטים לא תמצא בו. הוא עצמו אינו יכול להתמצא במסך תכניו, והיות שאין הוא מסוגל לראות נכחה, הוא נחלץ ראשון לאשר עלילות דברים, אם יש בהן כדי למעט את כבודו של אדם..."

מיפו יוצא חיסין אל המושבות, ובפרק חיפו לראשון-לציון הוא מתאר את מיק-חה-ישראל ואת טקס ייסוד מסילת-הברזל יפו-ירושלים, שנערך במארס 1890. ב-פרק השביעי מובא סיפור מייסדי רא-שוני-לציון דרך המנטאליות של המייס-דים, המצוקה הכישרונית, תיאור התהליך שבו נפלה המושבה לזרעות הבארון רוטשילד ופקידיו, סיפור ראשית העו-רות כלפי הפקידות של הבארון, ביקורו של רוטשילד במושבה הזכנתה אל מי-תחת לדיגלו. בפרשת ראשון-לציון עוסי-קים תיאורו של חיסין עד לסופו של הפרק העשירי.

ד"ר חיסין ממשיך בתיאור פני הארץ וההתיישבות, תוך הבאת סיפוריהם של זיכרונות-יעקוב, בנותיה של זיכרונות-יעקוב ומאבקים בפקידות הבארון, המשך המסע למירון, תוך תיאור הילולת רבי שימעון בריוחאי, ראשי-פונה, יסוד-המעלה, מיש-מרה-ירדן ועיונות וכלה בתיאור צפת. מסע בארץ המובטחת הוא דיווח מתוך מקום ההתרחשות החלוצית בימי הרא-שית שלה, תיאור הכתוב בעט אמן, תוך ביקורת רבה ובעיקר ביקורת לאטימות היהודית לנושא תושבי הארץ הקודמים להם, הערבים, זהו ספר אוטנטי, מתור-גם בכישרון ביו חיים כן-עמום, שהפכו ליצירת-מופת עברית. ספר זה ראוי לו להימצא בכל מדף ספרים. למיק-רא מסע בארץ המובטחת בשנים 1890-1894 עולה המחשבה: האם לא הגיעה העת, שיבוא אדם ברודי-כישרון ויתכר ספר תחת הכותרת מסע בארץ המובט-חת — 1982, ספר שיהיה אוטנטי, אמין מבקר ומשכנע כסיפרו של הד"ר חיסין.

תנועה

בייליין
חוברת דקה תחת הכותרת סוגיות ב'